

Samfunnsanalyse av Fjellregionen

Innholdsfortegnelse

Samfunnsanalyse av Fjellregionen	1
1. Innledning	4
2. Befolkning	4
2.1. Fødselstall	5
2.2. Flytting	6
2.3. Demografi	6
2.5. Oppsummering befolkning	8
2.5.1. Strategi	8
3. Kompetanse	8
3.1. Utdanning	8
3.1.1. Videregående opplæring	8
3.1.2. Høyere utdanning	9
3.2. Kompetansebehov	10
3.3. Oppsummering kompetanse	10
3.3.1. Strategi	10
4. Næring	10
4.1. Næring- og bransjestruktur	10
4.2. Arbeidsledighet og sysselsettingsfrekvens	11
4.3. Arbeidskraftbehov	13
4.4. Arbeidsplassutvikling	14
4.5. Innovasjon og nyskapning	15
4.6. NHOs Nærings NM 2013	16
4.7. Pendling	17
4.8. Handel, butikker og kafeer	18
4.9. Oppsummering næring	19
4.9.1. Strategi	19
5. Infrastruktur	19
5.1. Oppsummering infrastruktur	20
5.1.1. Strategi	20
6. Bolig	21
6.1. Hytter/Fritidsboliger	22
6.2. Oppsummering bolig	23
7. Kultur og fritid	23

7.1. Idrett	23
7.2. Friluftsliv	23
7.3. Kultur	23
7.4. Organisasjonsliv	24
7.5. Oppsummering kultur og fritid	24
7.5.1. Strategi	24
8. Folkehelse	24
8.1. Oppsummering folkehelse	26
8.1.1. Strategi	26
9. Samhandling og samarbeid	27
10. Oppsummering	27
Referanser	29

1. Innledning

I forbindelse med prosjektet «Rørros og Tynset som motorer i regional utvikling» er denne helhetlige samfunnsanalysen for Fjellregionen utarbeidet av administrasjonen i Regionrådet for Fjellregionen, med hjelp av en rekke gode samarbeidspartnere.

Det er innhentet en stor mengde detaljinformasjon både om de enkelte temaene som er presentert i rapporten og temaer som er prioritert bort for ikke å gjøre dokumentet for omfattende. Denne informasjonen er tilgjengelig for alle interesserte og vil bli brukt aktivt i det videre arbeidet.

Fjellregionen består av de åtte kommunene Holtålen, Rørros, Os, Tolga, Tynset, Alvdal, Folldal og Rendalen, og er en «annerledesregion» i den forstand at den ligger for langt unna de store byene til å kunne lene seg på disse og dra nytte av deres utvikling. Derfor er regionen i stor grad «selvberget» med offentlige tjenester, så som sykehus, tingrett og en del utdanningstilbud.

Fjellregionen skiller seg også ut fra andre regioner det kan være naturlig å sammenligne seg med i forhold til utdanning og arbeidsledighet. Alle trender sier at jo større avstand til en stor utdanningsinstitusjon, jo lavere utdanningsnivå. Befolkningen i Fjellregionen har høy utdanning. Arbeidsledigheten i regionen er lav, og sysselsettingsgraden er høy, både i forhold til landsgjennomsnittet og de større byene.

Fjellregionen er en region som er sterkt preget av samhandling og samarbeid. Per april 2014 var det i overkant av 70 interkommunale samarbeidsordninger mellom to eller flere av kommunene i Fjellregionen. Disse ordningene er fordelt på en rekke ulike fagfelt, fra brann og redning, til rusomsorg og IKT. I tillegg til disse interkommunale samarbeidsordningene kommer om lag 35 interkommunale utviklingsprosjekter.

De store utfordringene for Fjellregionen er knyttet til vekst. Både i befolkning og i næring. Regionen har en høy grad av sysselsetting, men utfordringene forsterkes også av en synkende befolkning. En økning i antall arbeidsplasser krever også økt tilflytting, og omvendt.

Det er i denne analysen benyttet mye statistikk fra SSB og PANDA, og vi har fått god hjelp fra Hedmark Fylkeskommune i tillegg til å basere oss på tidligere regionale analyser fra Telemarksforskning og Østlandsforskning. Fjellregionen har forholdsvis få innbyggere, og små endringer vil kunne gi store utslag i statistikkene.

2. Befolkning

Per 1.1.2014 bodde det 22 773 personer i de åtte kommunene i Fjellregionen. I januar 2004 var det samme tallet 23 470, og i januar 1994 bodde det 23 863 personer i regionen. Befolkningsutviklingen har vært noe negativ for regionen som helhet, men graden av endring har fordelt seg ulikt mellom de ulike kommunene.

Grafen viser en indeksert befolkningsutvikling i de ulike kommunene i Fjellregionen i perioden 2003 – 2014, og her ser vi at Tynset og Alvdal har hatt en svak vekst i denne perioden, mens Rørros har hatt noe nedgang og de andre kommunene har hatt relativ stor nedgang i befolkningstall. Dette kan tyde på en sentraliseringstendens mot Tynset og Rørros.

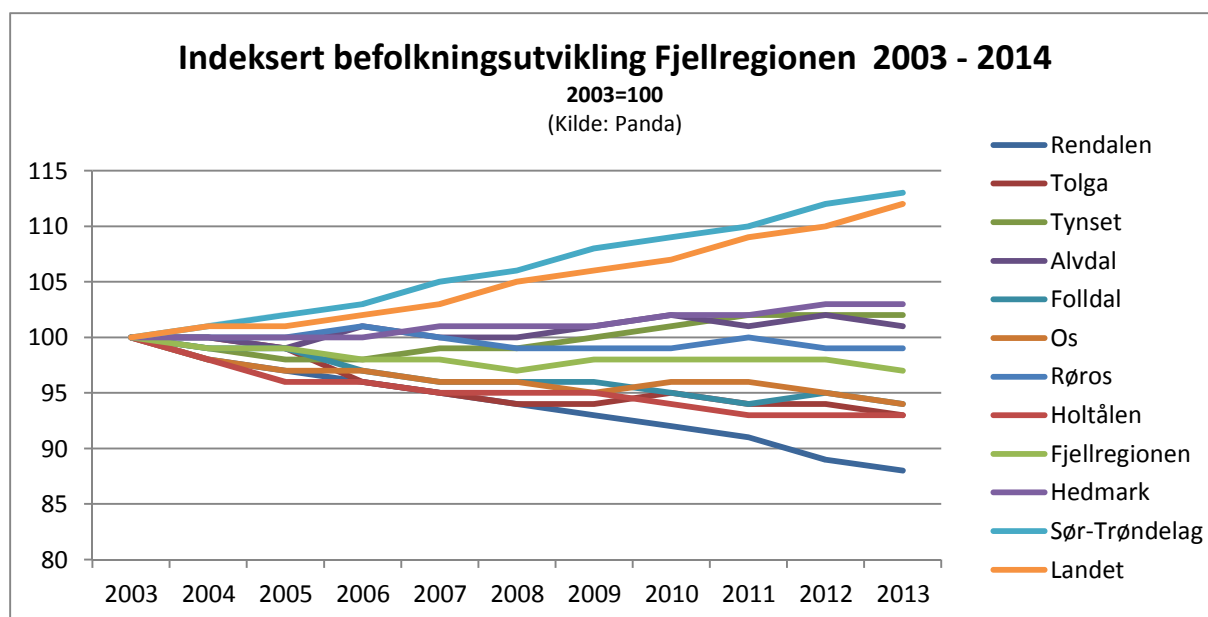

Fig 2.1. Indeksert befolkningsutvikling Kilde PANDA/SSB

2.1. Fødselstall

Befolkningsoverskuddet i Fjellregionen har vært negativt over tid, det vil si at det dør flere mennesker enn det fødes i regionen. Det henger sammen med demografien i regionen, Fjellregionen preges av en aldrende befolkning, og et underskudd på personer i reproduktiv alder sett i forhold til landsgjennomsnittet. I SSBs framskrivninger vil fødselsunderskuddet fortsette framover, selv om det vil bli noe lavere enn det er i dag.

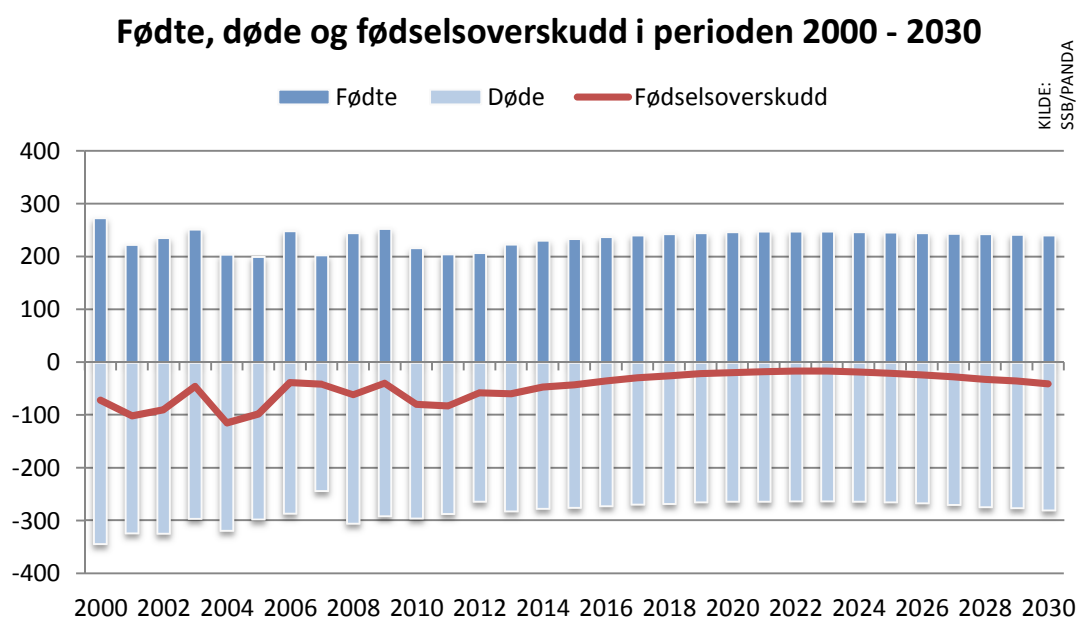

Fig 2.2. Fødte, døde og fødselsoverskudd. Kilde: SSB/PANDA

2.2. Flytting

Fjellregionens netto innenlands flytting har vært negativ siden 2001, men takket være en positiv netto innvandring har nettoflyttingen over flere år vært positiv. Innvandringen har også hatt mye å si for at befolkningstallet har holdt seg relativt stabilt.

Nettoflytting i Fjellregionen 2000 - 2012

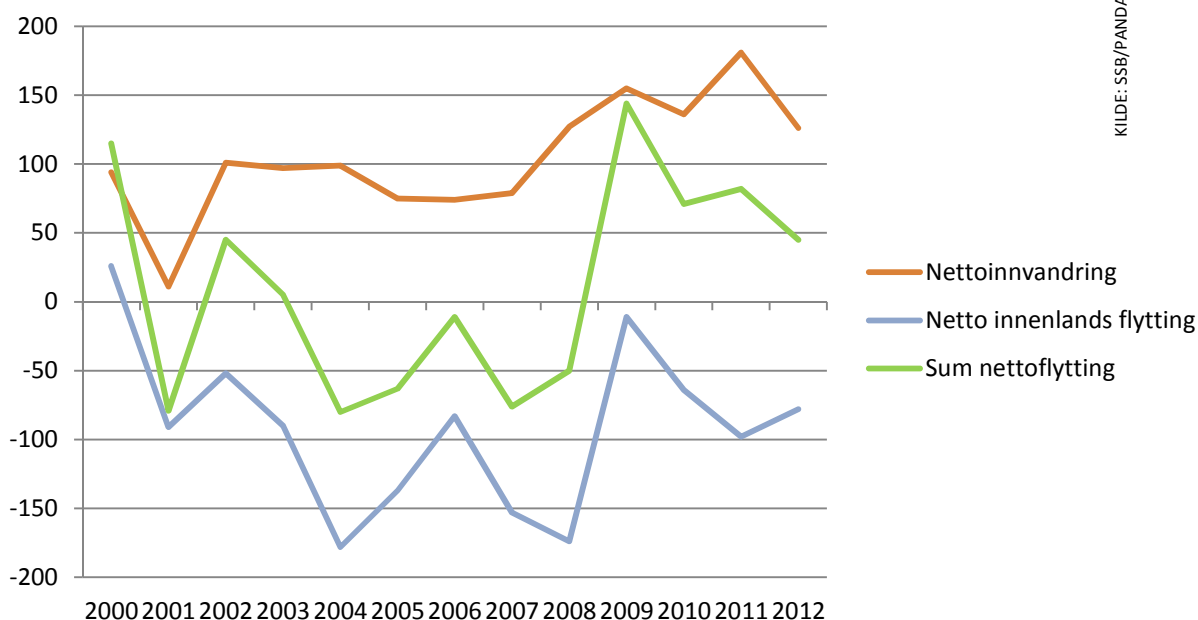

Fig 2.3. nettoflytting i Fjellregionen Kilde: SSAB/PANDA

2.3. Demografi

Befolkningen i Fjellregionen er eldre enn gjennomsnittsbefolkningen. Alle kommunene har en større andel enn landsgjennomsnittet i aldersgruppen 50 + og færre enn landsgjennomsnittet i aldersgruppen 25-49 år, noe som også gjenspeiles i et negativt fødselsoverskudd.

Personer bosatt i Fjellregionen gruppert etter alder i prosent (SSB)

	Rendalen	Tolga	Tynset	Alvdal	Folldal	Os	Rørros	Holtålen	Gj.sn	Landsgj.
0-5 år	5,4	6	7,4	7	5,9	5,4	5,8	5,8	6,09	7,5
6-12 år	6,6	7,9	8,8	8,9	7,1	8,8	7,7	6,9	7,84	8,5
13-15 år	3,7	5,5	4,1	4,6	4,6	4,5	4,3	4,3	4,45	3,9
16-19 år	4,8	6,3	5,5	5,1	5	6,5	5,2	4,9	5,41	5,2
20-24 år	4,9	7,7	6,6	6,3	5,5	5,8	6,1	5,6	6,06	6,6
25-34 år	7,8	9,4	10	9,4	9	8,3	9,4	8,3	8,95	13
35-49 år	17,2	18,1	18,9	19,5	17,7	20,9	19,4	18,3	18,75	21,6
50-66 år	27,1	22	23	21,8	26,1	23,2	24,5	24,4	24,01	20,6
67-79 år	13,6	10,6	10,1	10,2	12	10,7	11,7	15	11,74	8,7
80 år eller eld	8,9	6,3	5,5	7,2	7,1	6	6	6,7	6,71	4,5

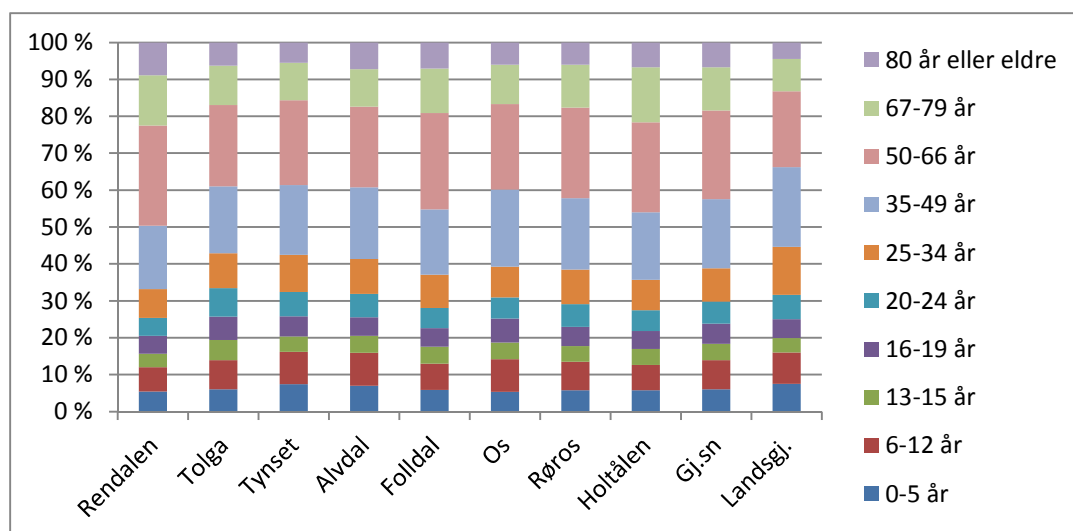

Fig 2.4. Befolkning etter alder. Kilde: SSB

Som tidligere påpekt har innvandringen til Fjellregionen hatt stor betydning for at befolkningstallet i Fjellregionen har holdt seg noenlunde stabilt de siste årene. Figuren nedenfor viser at flesteparten av disse innvandrerne kommer fra EU/EØS området, og flere av disse faller innenfor kategorien livsstilstilflyttere, altså tilflyttere som har et ønske om en annen og roligere livsstil som et sentralt flyttemotiv. Majoriteten av innvandrerne fra Europa kommer fra Litauen (217) og Polen (165), deretter følger Sverige, Nederland og Tyskland.

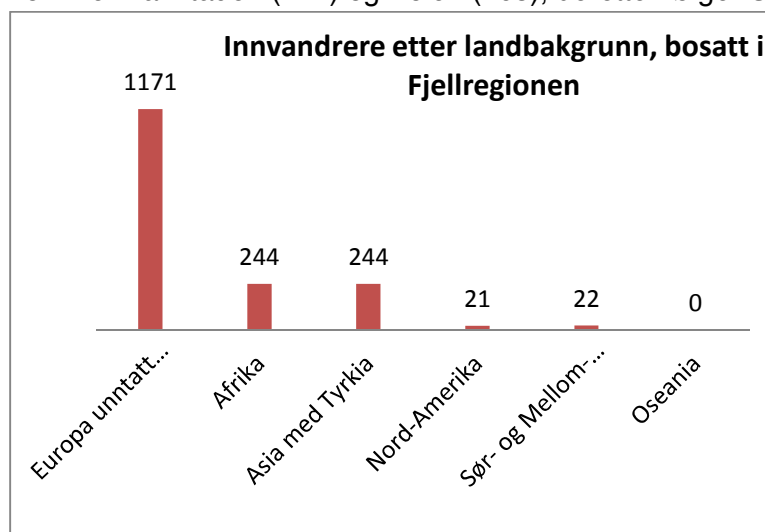

Fig 2.5. Innvandrere etter landbakgrunn. Kilde: SSB

2.4. Barnehage og barnehagedekning

Barnehagedekningen i Fjellregionen er god, med om lag 90 prosent av alle barn i alderen 1-5 år med barnehageplass i alle regionens kommuner, og det er et barnehagetilbud i de fleste bygdene rundt om i regionen.

	Rendale n	Tolg a	Tyns et	Alvd al	Folld al	Os	Røro s	Holtåle n
Andel barn 1-5 år med barnehageplass	92,7	95,2	96,4	87	88,9	96,3	96,2	87,4
Andel barn 0-5 år med barnehageplass	89,4	81	85,6	72,8	76,9	80,4	84,6	79,8

Fig 2.6. Barnehagedekning i Fjellregionen. Kilde: SSB

2.5. Oppsummering befolkning

Befolkningen i Fjellregionen er aldrende, og det fødes færre enn det dør. Dette er en trend som har pågått over tid, og som ser ut til å fortsette. Netto innenlands flytting er negativ, men nettoflyttingen er positiv på grunn av positiv innvandring. Summen av dette er en svak negativ befolkningsutvikling i regionen som helhet.

2.5.1. I Strategisk plan for Fjellregionen er følgende strategier for rekruttering nedfelt:

- Opprettholde gode oppvekstvilkår med full barnehagedekning og gode pedagogiske skoletilbud
- Gi innbyggerne gode helhetlige tjenester
- Gi besøkende og tilflyttere en positiv velkomst
- Arbeide for et mer variert boligtilbud
- Styrke integreringen av tilflyttere i samarbeid mellom det offentlige og frivillige
- Aktivt arbeide for flere tilflyttere

3. Kompetanse

3.1. Utdanning

Utdanningsnivået i Fjellregionen ligger under landsgjennomsnittet, men er samtidig høyere enn regioner det er naturlig å sammenligne seg med, og bidrar til å heve nivået i Hedmark. Sør-Trøndelag ligger ganske mye høyere enn snittet for Fjellregionen, men dette knytter seg opp mot sterke utdanningsinstitusjoner i Trondheim. Dette er en trend som gjelder for hele landet, nærhet til universiteter og høyskoler gir sterke utslag på utdanningsnivået i befolkningen. Med dette utgangspunktet kan vi si at utdanningsnivået er relativt høyt i Fjellregionen. Også nivået på grunnskoleopplæringen er høyt, og skolene i Fjellregionen skårer ofte høyt på nasjonale prøver.

3.1.1. Videregående opplæring

Utdanningstilbudet i Fjellregionen er også variert, med tre videregående skoler, Nord-Østerdal VGS, Røros VGS og Storsteigen VGS, til sammen tilbyr disse 12 ulike studieretninger på VG1 nivå. De fleste av regionens ungdommer sogner til disse skolene, med unntak av noen i Rendalen som velger Midt-Østerdal VGS og noen i Holtålen som velger Gauldal VGS. Det er videre lavt frafall i videregående opplæring i regionen, og de fleste kommunene ligger langt under landsgjennomsnittet.

Tallene for frafall i videregående opplæring i prosent omfatter personer som har startet på grunnkurs i videregående opplæring og som ikke har bestått ett eller flere fag, slik at de i løpet av fem år etter startet opplæring ikke har yrkes- eller studiekompetanse. Tallene viser at de langt fleste kommunene i regionen har en større gjennomføringsgrad i videregående skole enn både landsgjennomsnittet og fylkesgjennomsnittet. Unntaket fra regelen er Rendalen kommune, som har en høyere frafallsprosent enn både landssnittet og gjennomsnittet for Hedmark. Det er også en utvikling som viser at mens frafallet har gått ned i alle de andre kommunene i regionen, så har det økt i Rendalen.

År	2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012
Geografi						
Hele landet	25	25,4	25,8	25,8	25,4	25
Hedmark	29,7	30,5	30	29,7	28,1	26,1
Sør-Trøndelag	20,8	21,5	21,6	21,8	22,2	22,6
Rendalen	18,9	23,3	25,6	25,7	26	27,8
Tolga	25,3	25,1	24,7	19,4	17,6	15,7
Tynset	22,1	23,8	19	17,7	16,7	17
Alvdal	19,3	16,4	17	18,4	19,5	15,5
Folldal	13,7	18,8	18,8	19,2	12,4	17,5
Os (Hedmark)	25,1	23,6	20,6	19,1	18,3	17,9
Rørø	20,8	19,9	17,1	14,8	13,8	15,3
Holtålen	:	:	:	:	:	:

Fig 3.1. Frafall i videregående opplæring i prosent. Kilde: KommuneHelse statistikkbank/SSB
Tall for Holtålen er ikke tilgjengelig/anonymisert

3.1.2. Høyere utdanning

Andelen med høyere utdanning i Fjellregionen ligger noe under landsgjennomsnittet, men ligger allikevel over andre regioner det kan være naturlig å sammenligne seg med. Det er til dels stor variasjon mellom de ulike kommunene i utdanningsnivå, Tolga har den høyest utdannede befolkningen, med 27 % høyere utdanning, mens Holtålen har lavest nivå, med 17 %.

Andel av befolkningen 16 + som hadde høyere utdanning i 2012. Med høyere utdanning menes tre eller flere år ved høyskole/universitet (Østlandsforskning).

Rendalen	18 %
Tolga	27 %
Tynset	25 %
Alvdal	20 %
Folldal	21 %
Os	23 %
Rørø	24 %
Holtålen	17 %
Fjellregionen	23 %
HEDMARK	22 %
SØR-TRØNDELAGE	31 %
NORGE	29 %

Fig 3.2. Kilde: Østlandsforskning

Per 1.10.2013 var det 1211 studenter i utdanning hjemmehørende i Fjellregionen fordelt på 45 ulike utdanningsretninger (SSB). De utdanningsretningene med flest studenter var ulike typer lærerutdanninger, med 163 studenter, og sykepleier og andre helsefagutdanninger med 158 studenter. Deretter kommer økonomiske og administrative fag, samfunnsfag og humanistiske fag og ingeniørfag.

I tillegg er det et desentralisert høgscholetilbud i regionen med studiesteder på Tynset og Røros. Per vår 2014 var det 14 ulike studieprogram som ble tilbudt gjennom høgscholetilbudet i Fjellregionen.

3.2. Kompetansebehov

Det pågår et arbeid med å kartlegge kompetansebehovet i næringslivet. Denne kartleggingen vil være klar på vårrparten 2015 og vil være et viktig bidrag til arbeidet med å tilpasse utdanningstilbudet til næringslivets og det offentliges behov i årene som kommer. Denne kartleggingen vil supplere samfunnsanalysen når den foreligger.

3.3. Oppsummering kompetanse

Fjellregionen har per i dag en høyt utdannet befolkning, spesielt med tanke på at regionen ligger såpass langt unna de store utdanningssentrene i Norge. Regionen har god grunnskoleopplæring og tre videregående skoler, samt desentralisert høgscholeopplæring. Det er også lite frafall fra videregående opplæring i kommunene i Fjellregionen.

3.3.1. I Strategisk plan for Fjellregionen er følgende strategier for kompetanseutvikling nedfelt:

- Tiltrekke og utvikle mer kompetent arbeidskraft i regionen.
- Være ledende innen ungt entreprenørskap i Norge
- Utvikle attraktive utdanningstilbud og kompetansemiljøer som er etterspurt av næringsliv, offentlig virksomheter og utdannings-søkende

4. Næring

4.1. Næring- og bransjestruktur

I sine regionale analyser deler Telemarksforskning bransje- og næringsstrukturen inn i tre hovednæringer; basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. Typiske basisnæringer er primærnæring, industri og tekniske tjenester. Besøksnæringer er handel, aktivitet, servering og overnatting, mens regionale næringer er næringer som ikke faller inn i de to nevnte kategoriene, og som heller ikke er lokale næringer. I følge regionale analyser for 2013 var 18,9 % av sysselsettingen i Fjellregionen i 2012 innenfor basisnæringene, og tallet har gått jevnt nedover siden 2000. Landbruket er en veldig viktig næring for kommunene i Fjellregionen, men det er mange bønder som har annet arbeid utenfor gården, noe som bidrar til at nivået for basisnæringene ikke er høyere enn hva det er. De regionale næringene står for om lag 22,8 av sysselsettingen i Fjellregionen. Denne andelen har gått svakt opp siden 2000 (Vareide og Owren, 2014). Besøksnæringen i Fjellregionen har også opplevd vekst, men denne veksten har vært lavere enn for næringen i landet som helhet. Dette kan skyldes i at en vekst i besøksnæringen henger direkte sammen med befolkningsvekst, i og med at besøksnæringen omsetter til lokalbefolkningen i like stor grad som til besøkende.

Nivå for basisnæringene i regionene på Østlandet, målt som andel av samlet sysselsetting.

Rang	Region	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Endring
1	Kongsberg/Numedal	35,5	35,2	35,8	33,8	32,9	33,6	36,6	38,1	41,1	41,5	41,4	44,4	46,1	10,6
2	Hitra/Frøya	43,6	43,7	44,4	40,8	38,3	36,9	36,4	39,2	38,0	38,4	36,7	35,6	37,1	-6,5
8	Kystgruppen	29,5	28,3	29,3	29,9	28,5	28,6	28,1	28,9	28,1	26,1	26,3	26,6	25,5	-4,0
19	Orkdalsregionen	24,3	22,5	22,2	21,5	20,5	20,9	21,7	20,8	21,5	20,8	20,8	21,4	21,1	-3,1
22	Fosen	27,0	27,1	26,2	23,1	21,7	22,5	23,2	22,5	22,7	21,7	20,3	20,3	20,5	-6,6
24	Gjøvikregionen	26,7	25,6	25,6	23,9	22,9	22,3	22,9	23,0	22,1	21,3	20,8	20,8	20,4	-6,3
32	Fjellregionen	23,7	22,8	23,9	22,4	22,1	22,4	22,7	21,1	21,1	21,5	19,9	19,4	18,9	-4,9
37	Oppdal/Rennebu	23,7	24,2	23,6	23,3	22,6	24,2	23,7	22,2	22,4	21,8	19,7	19,4	18,2	-5,5
38	Oslo	20,0	19,4	19,8	17,4	17,2	17,3	17,5	17,3	17,5	17,0	16,8	17,0	17,7	-2,2
44	Trondheimsregionen	18,1	17,7	18,0	17,4	16,8	16,8	16,7	17,1	17,5	17,3	17,2	17,2	17,4	-0,7
51	Glåmdalsregionen	21,5	20,6	19,6	19,3	18,3	18,8	18,5	17,9	17,8	17,0	15,9	15,9	16,1	-5,4
59	Hamarregionen	18,9	18,5	18,4	18,2	17,4	17,2	17,2	16,4	15,9	15,4	14,9	14,6	15,0	-3,9
72	Sør-Østerdal	18,5	18,0	16,9	16,5	15,9	15,4	15,4	14,6	14,6	14,1	13,5	12,8	12,5	-6,0

Fig 4.1. Basisnæringer etter andel av samlet sysselsetting. Kilde: Telemarksforskning
Basisnæringer er fordelt på de tre typene natur/landbruk, industri og tekniske tjenester.
Endringen fra 2000 til 2012 vises i siste kolonne.

Offentlig sektor er den sektoren som sysselsetter flest i Fjellregionen, med om lag 4500 sysselsatte, nest etter denne markerer primærnæringene seg som en viktig næringsvei, med i underkant av 1300 sysselsatte. Både jordbruk og industri, altså typiske basisnæringer, er næringer som har opplevd en reduksjon i antall arbeidsplasser de siste ti årene. Næringer som har opplevd vekst har vært bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel, hotell- og restaurantvirksomhet og ulike typer tjenesteytende næringer.

Næringsstruktur målt i antall sysselsatte for årene 2000 og 2012

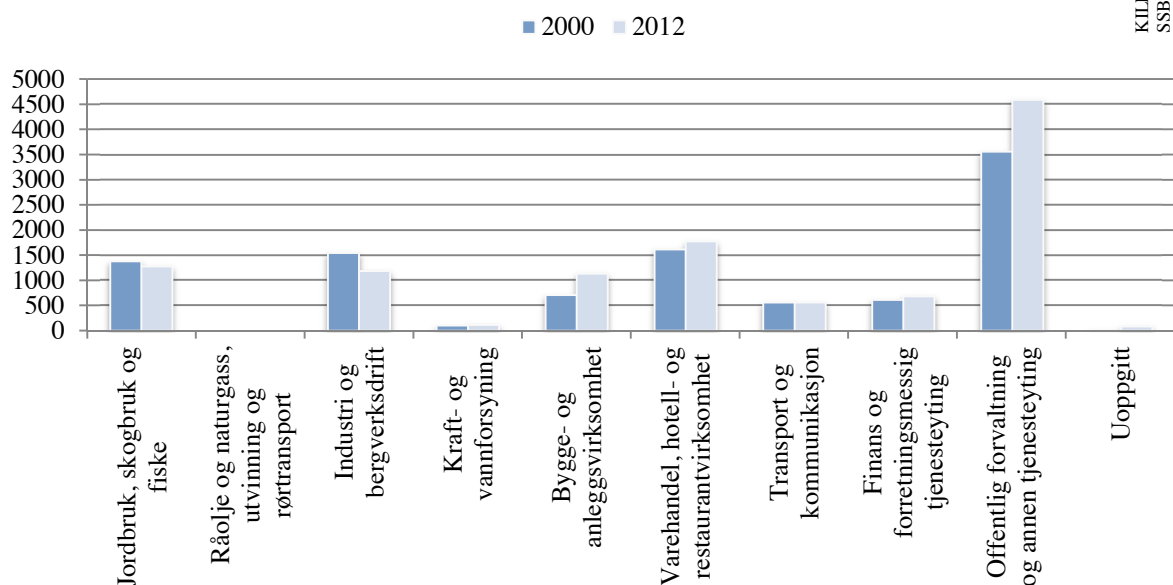

Fig 4.2. Næringsstruktur etter antall sysselsatte. Kilde: SSB/PANDA

4.2. Arbeidsledighet og sysselsettingsfrekvens

Befolkningens tilknytning til arbeidslivet kan måles både i arbeidsledighet og sysselsettingsfrekvens, og Fjellregionen skårer bra på begge områder, selv om det kan er

noe forbedringspotensial, spesielt med tanke på sysselsettingsfrekvensen hos ikke-vestlige innvandrere.

Arbeidsledighet måles som antall registrerte arbeidsledige eller arbeidssøkende.

Fjellregionen har en lav grad av arbeidsledighet, og har hatt det over tid.

Sysselsettingsgrad måles som prosentandel av befolkningen i aldersgruppen 15 – 74 år som er i arbeid i mer enn fem timer per uke. Det vil si at personer som er uføretrygdet eller heltidsstudenter ikke regnes som sysselsatt, samtidig som de ikke er med i arbeidsledighetsstatistikken. Ingen av disse målene for sysselsetting tar ufrivillig deltid med i beregningen. Fjellregionen har svært høy sysselsettingsfrekvens på 71,3 % av alle i aldersgruppen 15-74, noe som gjør at Fjellregionen ligger 2,6% over landssnittet, og 6,4% over Hedmarks (Østlandsforskning). Fjellregionen har høyere sysselsettingsgrad enn landsgjennomsnittet på «vestlige» innvandrere, men lavere på «ikke-vestlige».

	Sysselsatte 15-74 år				Sysselsettingsgrad i % 15 -74 år			
	Alle	Ikke innv.	Vesten	Resten	Alle	Ikke innv.	Vesten	resten
Rendalen	957	96%			67,2	67,5		
Tolga	878	92 %	6 %	2 %	71,8	73,9	67,5	31,9
Tynset	2 915	91 %	6 %	3 %	72,2	72,8	73,3	58,0
Alvdal	1 308	95 %	3 %	2 %	75,3	76,2	81,8	42,3
Folldal	848	96 %	..	..	71,1	71,8	..	..
Os	1 080	92 %	6 %	2 %	71,8	72,4	77,6	44,0
Rørøros	2 963	93%	4 %	2 %	71,1	71,0	80,6	58,9
Holtålen	1 024	95%			67,5	67,3		
Fjellregionen	11 973	93 %	4 %	2 %	71,3	71,8	76,1	53,5
Hedmark	93 568	93 %	4 %	3 %	64,9	65,7	66,7	46,1
Sør-Trøndelag	158 372	90%	5 %	4 %	69,5	70,4	70,6	53,4
Hele landet	2 589 000	87 %	7 %	6 %	68,7	69,7	72,8	54,0

Fig 4.3. Sysselsettingsgrad Kilde: Østlandsforskning

Arbeidsledigheten svært lav i hele Norge, men den er enda lavere i Fjellregionen, med i underkant av to prosent i de fleste kommunene.

	Registrerte helt ledige mai 2014		
	15-74 år	15-29 år	30-74 år
Rendalen	2,1 %	1,7 %	2,2 %
Tolga	1,8 %	1,6 %	1,8 %
Tynset	1,9 %	1,9 %	1,9 %
Alvdal	1,6 %	1,7 %	1,5 %
Folldal	1,4 %	2,3 %	1,2 %
Os (Hedm.)	1,9 %	3 %	1,6 %
Rørøros	2,1 %	3 %	1,9 %
Holtålen	2,2 %	2,8 %	2,1 %
Hele landet	2,7 %	3,4 %	2,5 %
Oslo	3,5 %	3,1 %	3,6 %
Hedmark	2,8 %	4,1 %	2,4 %
Sør-Trøndelag	2,4 %	3,3 %	2,1 %

Fig 4.4. Kilde: SSB

4.3. Arbeidskraftbehov

Arbeidskraftbehovet i en region endres over tid, og det gjelder også i Fjellregionen. En måte å finne arbeidskraftbehovet i framtiden er å se på sysselsatte i ulike næringer etter alder, altså hvor er det behov for arbeidskraft som erstatning for pensjonering. Det er enkelte sektorer som preges av en aldrende yrkesmasse, og som derfor vil ha et stort arbeidskraftsbehov i framtiden.

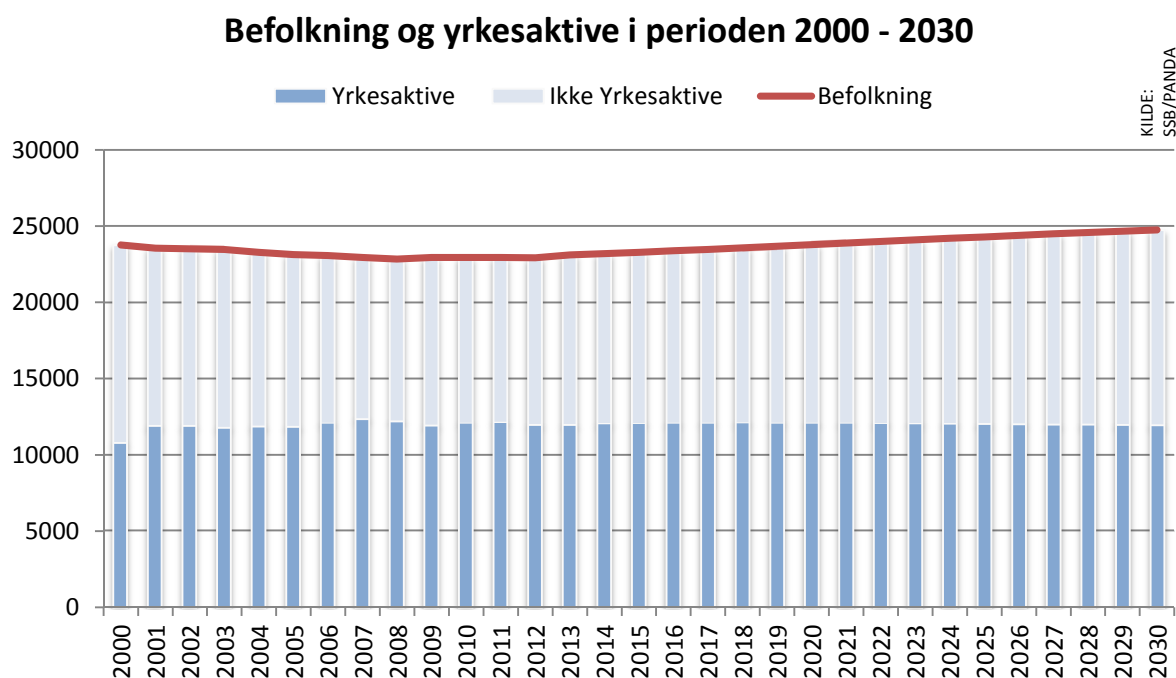

Fig 4.5. Befolkning og Yrkesaktive med framskrivninger Kilde: SSB/PANDA

Figuren viser historisk statistikk og prognose over fordelingen mellom regionens yrkesaktive og ikke-yrkesaktive.

Tabellen nedenfor viser sysselsatte i utvalgte næringer i Fjellregionen i alderen 55 +, og sier noe om behovet for arbeidskraft i fremtiden. Vi ser at det er spesielt mange arbeidstakere innen helse og omsorg og innenfor primærnæringene som er i alderen 55 +, og som derfor vil pensjoneres i løpet av de nærmeste 10 – 15 årene. I tillegg vet av demografien at befolkningen i Fjellregionen er aldrende, noe som også taler for et større arbeidskraftbehov innenfor helse- og sosialtjenester. Det at den yngre befolkningen er synkende kan få konsekvenser for antallet skole- og barnehageplasser, og dermed også for arbeidskraftbehovet innenfor denne sektoren. Vi ser i tabellen nedenfor at det er totalt 3334 arbeidstakere i regionen i aldersgruppen 55+ som kan forventes å gå av med pensjon i løpet av nær fremtid, hvorav 512 er i aldersgruppen 67 - 74. Til sammenligning var antallet studenter i studier 1211 per 01.10.2013, noe som vil dekke noe av arbeidskraftbehovet, men langt fra alt. Det er heller ingen garanti for at studentene velger å flytte tilbake til regionen etter endte studier.

Utskifting av sysselsatte som følge av pensjonsalder.

Sysselsatte i Fjellregionen 4.kvartal 2012, 55-66 år										Hele regionen			Hele reg	Totalt i r
	Folldal	Alvdal	Rendalen	Tynset	Tolga	Os	Røros	Holtålen		55- 66 år	Kvinner	Menn	67-74 år	55 +
1 Bergverk og utvinning	0	2	0	2	1	2	3	1		11	0	11	0	11
2 Inform, komm.	1	2	0	14	3	3	10	3		36	8	28	4	40
3 finans, forsikr	2	4	0	10	1	4	13	4		38	17	21	3	41
4 Uoppgitt	0	3	1	4	1	1	10	1		21	10	11	22	43
5 Overnating, servering	3	4	3	7	2	2	27	1		49	22	27	10	59
6 Personlig tjenesteyt	2	6	3	19	1	6	20	8		65	35	30	23	88
7 Elektr, vann, renovasj	11	4	8	17	4	6	11	4		65	7	58	13	78
8 Forretningsm. tjenesteyt	7	5	10	25	4	2	15	6		74	42	32	14	88
9 Teknisk tj, eiendom	12	4	6	30	14	8	35	7		116	36	80	23	139
10 Transport og lagring	16	13	15	43	6	9	34	23		159	27	132	23	182
11 Off.adm,forsvar,sos.forsikr	12	20	12	43	22	22	46	16		193	96	97	15	208
12 Bygg og anleggsvirksomhet	13	24	26	56	5	21	55	33		233	25	208	43	276
13 Varehandel,motorvognrep	17	24	14	89	10	13	66	15		248	126	122	45	293
14 Undervisning	14	29	30	60	28	22	68	14		265	153	112	25	290
15 Industri	13	30	24	40	13	32	97	17		266	59	207	30	296
16 Jordbruk og skogbruk	36	38	41	56	41	46	30	18		306	59	247	155	461
17 Helse og sosialtjenester	41	52	62	193	61	55	147	66		677	555	122	64	741
										2822	1277	1545	512	3334

Fig 4.6. Sysselsatte i aldersgruppen 55 – 74. Kilde: SSB

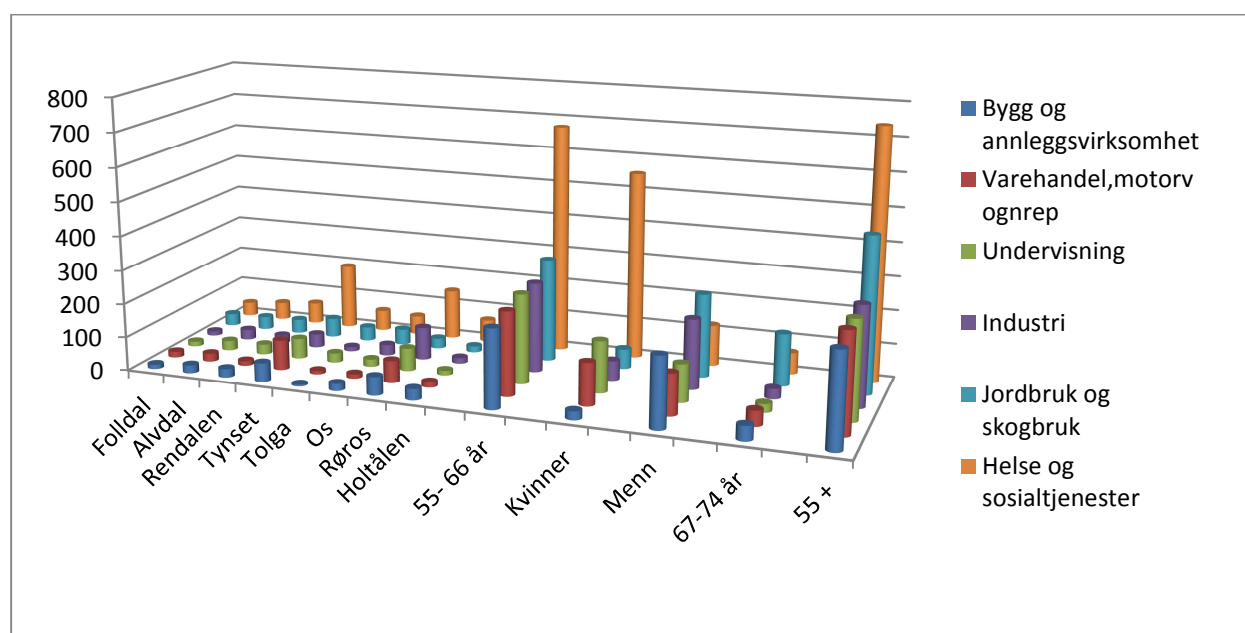

Fig 4.7. Utskifting av sysselsatte som følge av pensjonsalder. Utvalgte yrker. Kilde: SSB

4.4. Arbeidsplassutvikling

Utviklingen av antall arbeidsplasser kan gi et bilde på næringsutvikling i et område, samtidig som det ikke behøver å være noen direkte sammenheng mellom disse. Grafen viser en indeksert arbeidsplassutvikling i perioden 2000 – 2013 (SSB/PANDA), altså om det har blitt flere eller færre arbeidsplasser i perioden, grafen sier imidlertid ikke noe om hvilken type

arbeidsplasser det har blitt flere eller færre av, eller om det har blitt flere eller færre bedrifter i løpet av perioden.

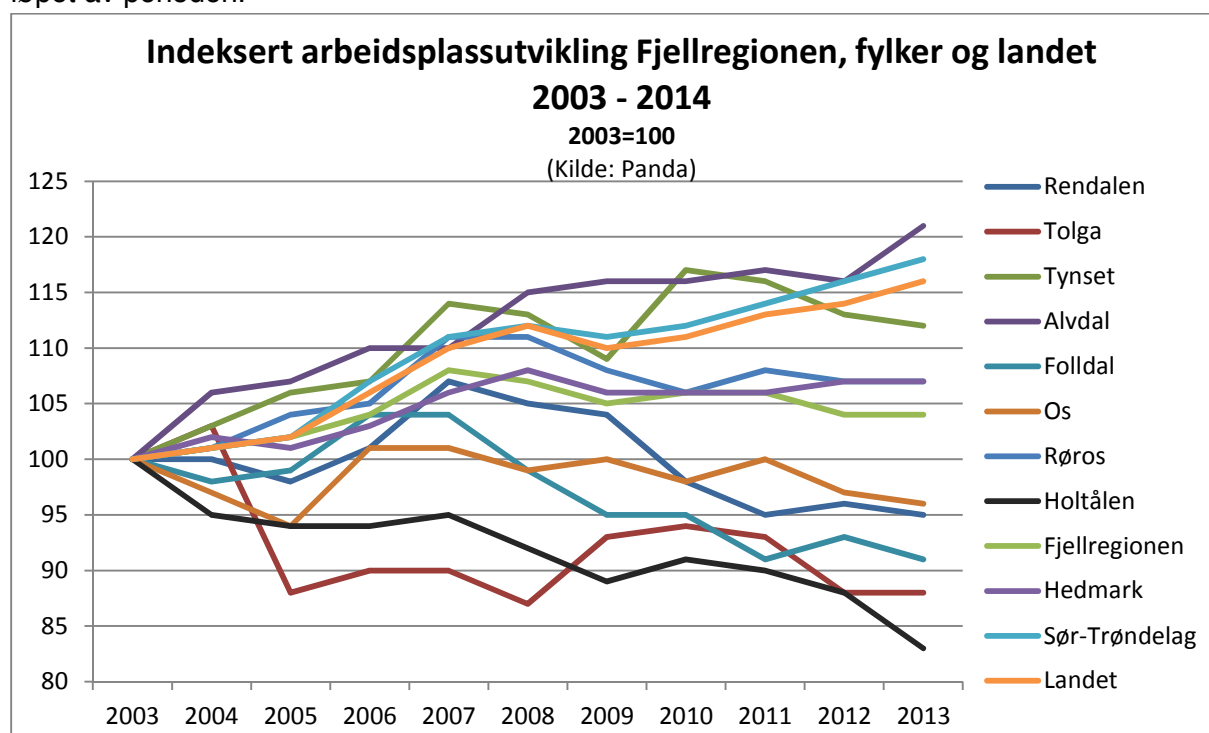

Fig 4.8. Indeksert arbeidsplassutvikling i Fjellregionen, 2003 – 2014 Kilde: SSB/PANDA

4.5. Innovasjon og nyskaping

Målingen av innovasjon som er brukt her er basert på SSBs innovasjonsundersøkelse, hvor de har stilt spørsmål til bedriftene om innovasjon, samarbeid og FoU. Det er målt innen tre forskjellige kategorier for innovasjon; produktinnovasjon, markedsinnovasjon og prosessinnovasjon (Vareide og Owren, 2014). Spørsmålene er så vektet, og et høyere tall i tabellen angir en høyere grad av innovasjon på det aktuelle området. Samlet rang for frekvens, og rang for andel av samlet sysselsetting innen innovative bedrifter er helt til høyre i tabellen, mens man helt til venstre finner rangeringen blant alle landets regioner.

Rang	Region	Vare	Tjeneste	Nytt marked	Nytt i verden	Metode	Distribusjon	Støttefunksj	Design	Nye media	Markeds-kanal	Prising	Rang frekvens	Rang veld syss
2	Kongsbergregionen	29,0	9,9	26,8	22,7	28,1	6,1	11,8	14,4	10,8	10,8	6,4	14	1
3	Midt-Buskerud	54,9	19,7	46,5	14,0	40,8	14,0	5,7	54,9	54,9	14,0	7,0	1	40
10	Trondheimsregionen	29,2	18,9	35,9	15,4	19,6	5,6	10,5	21,5	21,7	17,4	11,0	6	16
11	Stjørdalsregionen	27,8	16,0	33,1	8,6	19,1	10,6	14,0	24,6	26,1	14,3	17,4	12	10
14	Gjøvikregionen	29,7	9,5	31,2	10,5	21,1	3,3	10,7	25,4	17,7	13,1	16,2	19	13
15	Orkdalregionen	43,1	2,4	40,7	15,1	27,8	0,0	2,4	20,2	12,7	2,4	7,6	8	26
18	Oslo	22,6	21,0	31,2	10,5	21,1	3,3	10,7	25,4	17,7	13,1	16,2	19	13
34	Fjellregionen	20,8	19,5	33,8	0,0	19,5	6,5	9,1	24,7	24,7	27,3	6,5	24	53
40	Lillehammerregionen	12,9	15,8	23,9	1,9	18,7	9,1	20,1	21,8	23,9	20,9	15,1	42	37
52	Hitra/Frøya	17,8	3,0	17,8	9,0	8,8	0,0	6,0	29,3	8,8	6,0	0,0	67	29
55	Hamarregionen	21,6	10,5	22,1	2,2	14,0	3,4	10,5	15,4	17,9	7,8	5,6	57	45
58	Glåmdal	18,8	9,8	19,3	1,2	18,2	0,0	4,9	17,3	22,2	8,9	13,5	64	50
63	Oppdal/Rennebu	16,7	8,3	16,7	8,3	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	16,7	48	76
79	Sør-Østerdal	7,9	1,2	2,4	0,0	10,2	0,0	0,0	6,7	4,8	6,7	14,0	79	69

Fig 4.9. Innovasjon etter type. Kilde: Telemarksforskning

Fjellregionen kommer ut over middels av regionene i landet. Fjellregionen har en høy andel bedrifter med nye tjenester, og en høy andel av bedrifter hvor nye produkter eller tjenester er nytt for markedet. Fjellregionen skårer også høyt for indikatorene for markedsinnovasjon. Det

er imidlertid ingen som har nye produkter som er nye på verdensmarkedet (Vareide og Owren, 2014).

Det er også et positivt miljø for unge gründere, spesielt på Røros, hvor det skjer mye spennende.

4.6. NHOs Nærings NM 2013

Næring NM er utarbeidet av Telemarksforskning for NHO, og ranger kommuner etter hvor næringslivet gjør det best. Kommunene måles på fire ulike kategorier; nyetableringer, lønnsomhet, vekst og størrelse. Kommunene i Fjellregionen fordelte seg utover midtsjiktet i kåringen i 2013, med Røros som kommer best ut på en 63. plass, og Folldal nederst på en 403. plass. Det som trekker ned alle regionens kommuner er et lavt antall nyetableringer. Alle kommunene skårer bedre på lønnsomhet, selv om ingen ligger i toppsjiktet her heller. Innen kategoriene vekst og størrelsen er det adskillig større variasjon, og både Røros og Tynset kommer godt ut av det med tanke på næringslivets størrelse i forhold til befolkningen. Alvdal og Røros har også gode tall med tanke på vekst i næringslivet.

- Nyetableringer
 - Etableringsfrekvens: andel nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året
 - Bransjustert etableringsfrekvens: Etableringsfrekvens justert for effekten av bransjestrukturen
 - Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvens fratrukket nedlagte foretak.
- Lønnsomhet
 - Andel foretak med positivt resultat før skatt
 - Bransjustert lønnsomhet
 - Andel foretak med positiv egenkapital
- Vekst
 - Andel foretak med en omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI)
 - Andel foretak med en realvekst justert for effekten av bransjestrukturen
 - Andel foretak med vekst i verdiskapning
- Næringslivets størrelse
 - Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

Navn	Nærings NM 2013	Nyetablering	Lønnsomhet	Vekst	Størrelse
Rendalen	205	401	110	51	287
Tolga	372	373	345	177	298
Tynset	223	395	146	291	46
Alvdal	128	397	126	66	91
Folldal	406	352	347	393	241
Os	379	249	284	383	312
Røros	63	291	135	98	12
Holtålen	247	344	123	61	390

Fig 4.10. Nærings NM 2013 Kilde: NHO/Telemarksforskning

4.7. Pendling

Det er en viss grad av pendling mellom de ulike kommunene i Fjellregionen. Det typiske trekket er at flere pendler inn til Røros og Tynset fra de nærmeste nabokommunene, selv om det også er noe pendling også den andre veien. Videre ser vi at det også er noe pendling over større avstander, både innen regionen, og til de store byene ut av regionen. Dette viser at Fjellregionen i stor grad er en integrert bo- og arbeidsmarkedsregion.

	Arbeidssted														
	Stor-Elvdal	Rendalen	Tolga	Tynset	Alvdal	Folldal	Os	Røros	Holtålen	Midtre Gauldal	Trondheim	Hedmark	Sør-Trøndelag	Oslo	Resten av landet
Stor-Elvdal	857	32	3	26	11	8		3			4	1058	9	44	65
Rendalen	64	645		95	13		1	2			8	876	12	32	37
Tolga			465	235	14	1	34	33	1		21	767	57	31	23
Tynset	7	16	76	2359	108	4	14	31	1	2	54	2633	107	80	95
Alvdal	2	3	7	267	901	8	2	9	1		12	1223	22	27	36
Folldal	4		1	66	43	614		3			16	754	21	21	52
Os			42	75	7	1	615	228	3	1	15	754	249	42	35
Røros	1		15	37	2	2	72	2540	49	4	81	147	2698	37	81
Holtålen			2	6	2		3	255	562	21	71	22	927	28	47
Midtre Gauldal				1	2		1	64	20	2342	471	8	3181	42	88
Trondheim	2	1	1	19	1	2	5	57	12	140	83931	142	87235	2372	5837
Hedmark	992	722	595	3175	1145	640	668	325	12	4	420	80118	831	4719	7900
Sør-Trøndelag	3	3	19	85	11	9	84	2951	654	2928	99186	386	145247	3343	9396
Oslo	8	5		15	8	3	1	7	2	6	976	922	1057	275889	56802
Resten av landet	24	11	6	67	13	10	8	59	10	41	10664	4910	12565	156560	1828355

Fig 4.11. Pendling Kilde: SSB/ PANDA pr. 01.01.2014

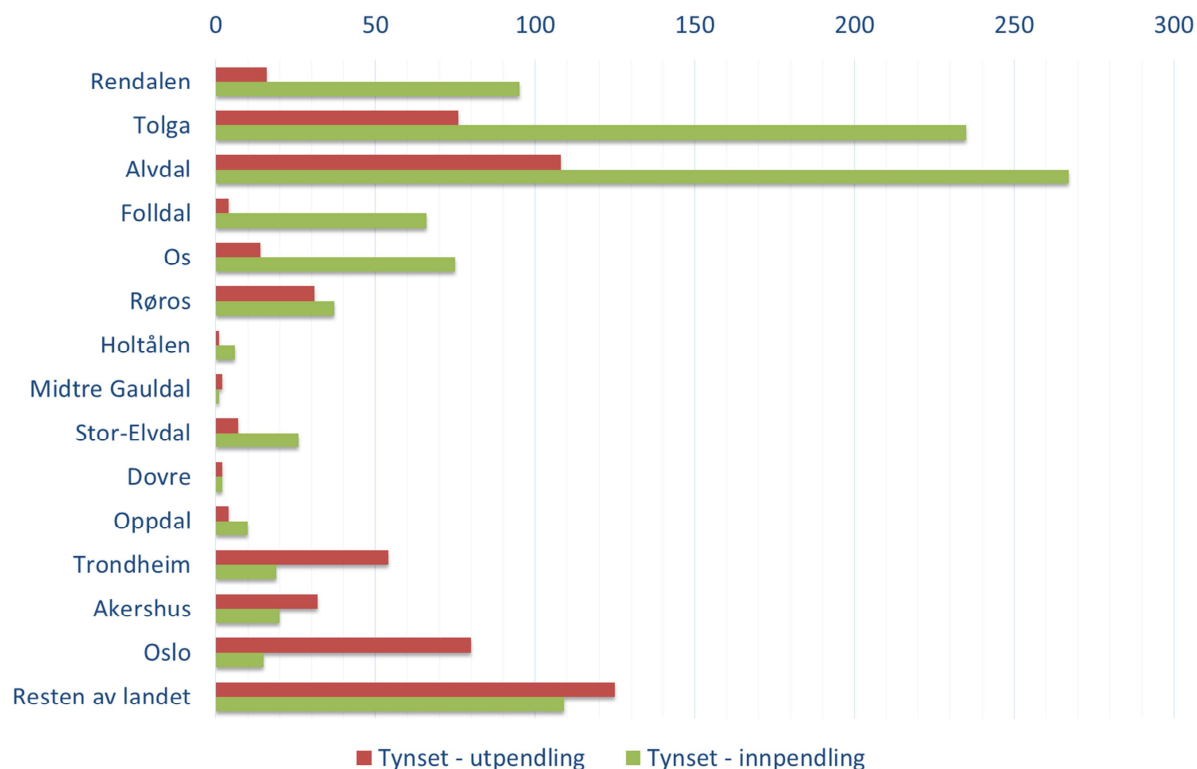

Fig 4.12. Pendling inn og ut av Tynset Kilde: SSB

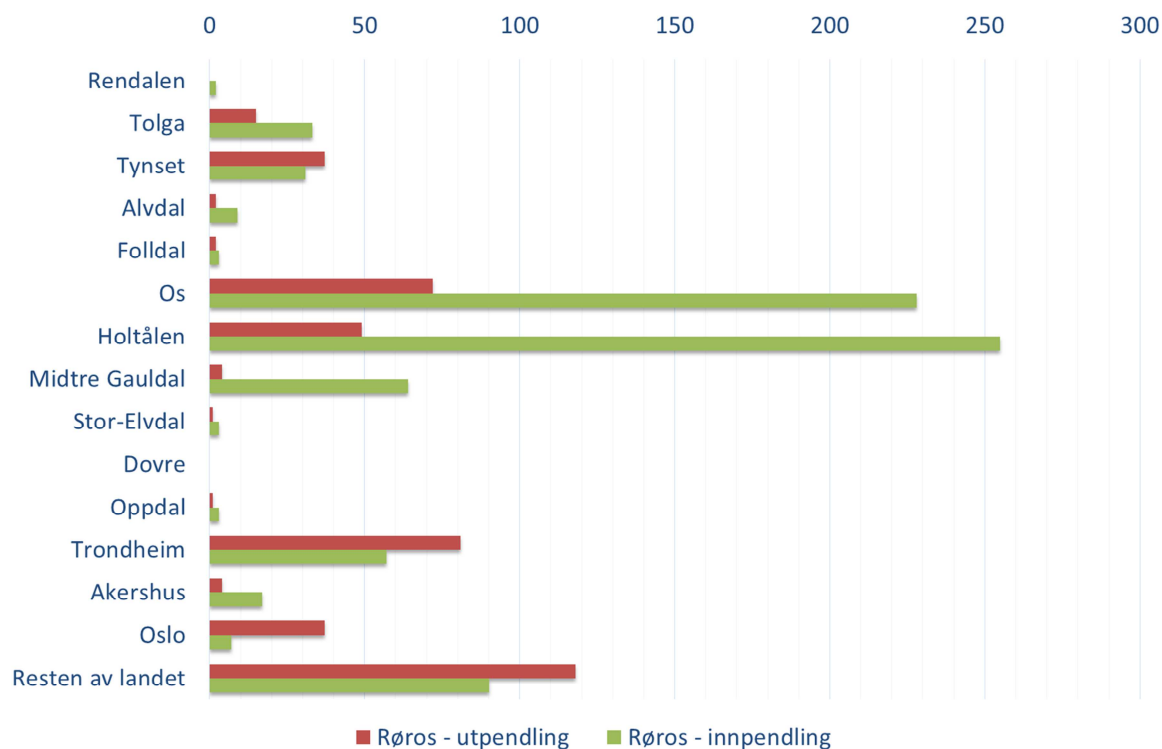

Fig 4.13. Pendling inn og ut av Røros Kilde: SSB

Utpendling fra Tynset kommune ved utgangen av 2013 var 376 personer, mens innpendlingen var på 909 personer, noe som vil si en netto innpendling på 533 personer. I Røros kommune var utpendlingen i 2013 på 381 personer, mens innpendlingen var på 751 personer. Samlet innpendling til Røros var dermed på 370 personer i 2013.

Røros og Tynset er de to eneste kommunene i regionen som har en større innpendling enn utpendling. Disse kommunene er dermed viktige arbeidskommuner for resten av regionen, og vi ser at mesteparten av pendlingen kommer fra de umiddelbare nabokommunene, men også fra lengre unna.

4.8. Handel, butikker og kafeer

Røros og Tynset er to tydelige handelssentra i Fjellregionen, noe vi også ser tydelig av oversikten på omsetning i detaljhandelen i de ulike kommunene i Fjellregionen. Vi ser også at Røros har hatt en positiv vekst i detaljhandelen over de siste fem årene, mens det i de andre kommunene har ligget noe mer stabilt. Mye av forklaringen er trolig at Røros har klart å utnytte hyttemarkedet til egen fordel, mens dette i stor grad er et uutnyttet potensiale i flere av de andre kommunene. Samtidig har det vært en evne og vilje til å starte nye virksomheter de siste årene.

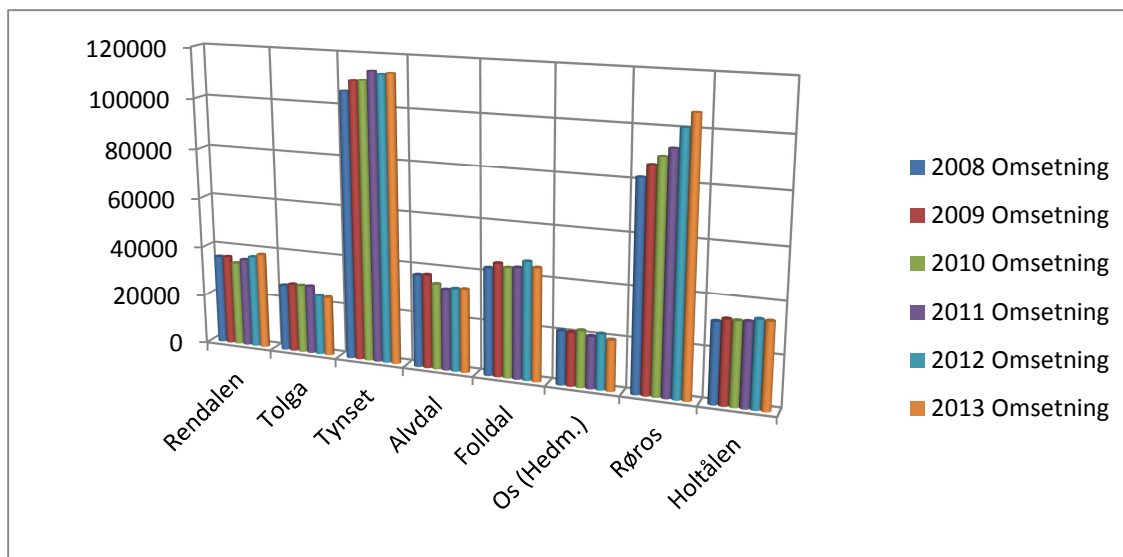

Fig 4.14. Omsetning i detaljnæringen 2008 – 2013 Kilde: SSB

Omsetning per innbygger i detaljhandelen i de ulike kommunene i Fjellregionen og endring i perioden 2008 til 2013. Tallene er eksklusiv omsetning av motorkjøretøyer og bensin, og eksklusiv merverdiavgift.

4.9. Oppsummering næring

Fjellregionen har et variert næringsliv, med en aktiv arbeidsstokk. Det er lav arbeidsledighet og en høy sysselsettingsgrad. Det krever allikevel en innsats for å øke sysselsettingsgraden blant ikke vestlige innvandrere. En aldrende befolkning vil kreve flere ansatte i helse- og omsorgsektoren i framtiden. Et synkende befolkningstall opprettholder en høy sysselsetting. En økning i antall arbeidsplasser vil kreve en økt tilflytting.

4.9.1. I Strategisk plan for Fjellregionen er følgende strategier for næringsutvikling nedfelt:

- Et styrket og proaktivt regionalt næringsapparat
- Etablere fire nye større (mer enn 20 ansatte) virksomheter innen 2016
- Økt oppmerksomhet til regionen – som et godt sted for innbyggere, næringsdrivende og turister
- Med Røros som fyrtårn skal regionen styrkes som internasjonal reiselivsdestinasjon
- Styrke samarbeidet med forsknings- og utviklingsmiljøer
- Tilføre regionen mer risikovillig kapital
- Styrke landbrukets rammebetingelser, øke produksjon og videreforedling lokalt
- Bruke kultur- og naturarven i verdiskapningen

5. Infrastruktur

Rørosbanen går mellom Røros og Hamar og korresponderer med videre togtrafikk til Oslo og Trondheim. Det går daglig 6 avganger fra Røros til Hamar som korresponderer med togtrafikk til Oslo, og 6 avganger den andre veien. Det er 3 daglige togavganger mellom Røros og Trondheim, hvorav to av disse korresponderer med togtrafikk sørover mot Tynset og Hamar.

Busstilbudet i regionen er sterkt knyttet opp mot skoleruter, og er ellers veldig lite. Røros Lufthavn har daglige flyruter mellom Oslo og Røros, og skaper dermed en økt nærhet til hovedstaden, med muligheter for dagpendling om nødvendig. RV3 er en viktig transportåre gjennom regionen, med mye tungtrafikk og slitasje. Årsdøgntrafikken ved RV3 Motrøa (Tynset) i 2013 var 3311 passeringer, hvorav 25,2 % utgjøres av tungtransport. Døgntrafikken i juli, som er den travleste måneden lå på 5201 passeringer. Årsdøgntrafikken ved RV3 Brevad (Kvikne) lå på 1919 passeringer i 2013, hvorav 34,4 % utgjør tungtransport (Statens vegvesen 2014). Tungtransporten mellom Trondheim og Oslo-området på vei går i hovedsak på denne veien, noe som gir kommunene store utfordringer både i forhold til beredskap og på andre måter.

Bredbåndsdekningen er stort sett bra i regionen, men det er et klart behov for bedre kapasitet og hastighet flere steder, spesielt i utkantstrøk. Bredbåndsdekning er en viktig forutsetning for å drive næring, også på små steder, spesielt med tanke på at mange bedrifter jobber utelukkende via internett.

En viktig del av infrastrukturen i regionen er de to sykehusene som er på henholdsvis Røros og Tynset. Tynset Sjukehus er akuttstjukehuset i Fjellregionen, og har i tillegg til den viktige akuttfunksjonen blant annet fødestue, kirurgi, ortopedi og indremedisin. Røros sykehus har blant annet spesialpoliklinikker innen ortopedi, dialyse, gynekologi, kardiologi, hud, lunge og psykiatri. På tross av at de tilhører hvert sitt helseforetak i ulike fylker, så er det et samarbeid mellom sykehusene. Sykehusene representerer en viktig del av samfunnet i Fjellregionen, både i det at nærhet til spesialhelsetjenester gir trygghet, og i at de bidrar med kompetansearbeidsplasser til regionen.

5.1. Oppsummering infrastruktur

Bil er det viktigste transportmidlet i regionen, med store avstander og mye pendling. Kollektivtilbudet i regionen har et stort forbedringspotensial, per i dag er det mest tilrettelagt for reising i retning Hamar og Oslo. Regionen har i dag to sykehus som bidrar med flere viktige funksjoner til samfunnet.

5.1.1. I Strategisk næringsplan for Fjellregionen er følgende strategi for infrastruktur nedfelt:

- Jernbane
 - Røros- og Solør-banen skal være en del av et helhetlig jernbanetilbud i Sør-Norge
 - Røros- og Solørbanen elektrifiseres og blir en foretrukket godslinje mellom Nord- og Midt-Norge og Europa
 - Røros- og Solør-banen skal ha nasjonal betydning for persontransport
 - Flere avganger på Rørosbanen, spesielt mot Trondheim, gjennomgående togtilbud og bedre komfort
 - Østerdalen skal bli valgt som trasé for eventuelt høyfartstog på strekningen Oslo-Trondheim
- Vei
 - RV3 skal fortsatt bygges ut for å få en fullverdig standard
 - Heve standarden på FV 30
- Røros flyplass
 - Sikre et best mulig rutetilbud ved kommende anbudsrunder

- Flyplassen bygges ut for å kunne betjene større fly
 - Bedre kollektivtilbud til og fra flyplassen
- Kollektivtilbud
 - Utvidet kollektivtilbud i og til og fra regionen
- Elektronisk kommunikasjon
 - Sikre moderne og fullverdig elektronisk kommunikasjon

6. Bolig

Alle kommunene i Fjellregionen kan kjennetegnes av små, usikre eller stagnerende boligmarkeder med utgangspunkt i NORUTs definisjon av begrepet (NIBR 2010:13, NORUT 2010). Med dette menes det at det er få boliger og spesielt små omsetninger, at det er en relativ stor sjanse for å tape på boliginvesteringer og at det er liten vekst i pris- og verdiutvikling, lite byggeaktivitet og at mye av boligmassen er uegnet for dagens behov. Igangsatte boliger i Fjellregionen ligger langt under landsgjennomsnittet på 13 boliger pr. 1000 innbygger, i enkelte kommuner er det nede i under 2,5 boliger per 1000 innbyggere. Også pris på boliger ligger langt lavere i Fjellregionen enn hva som er gjennomsnittet for resten av landet (Forprosjektrapport Hus til folk 2012). Det er imidlertid noen unntak fra regelen i sentrumsnære områder i Tynset og Røros.

I en spørreundersøkelse om seniorers boligpreferanser i Hedmark kom det fram at om lag 30% ønsker å flytte til en mer sentrumsnær bolig i framtiden, og over halvparten av disse igjen oppga at de ønsker å bo i en terrasseblokk, blokk eller en annen type bolig med tre etasjer eller mer (Hedmark Fylkeskommune 2014). I og med at befolkningen i Fjellregionen er aldrende, kan det tyde på at den boligmassen vi har i dag ikke tilfredsstiller det behovet for boliger vi har i framtiden. Kjetil Sørli's studie «Bygdeungdommens rangering av faktorer for flytting» (NIBR 2006) viser at både gutter og jenter har bomiljø og bostandard på sin topp tre liste over viktige faktorer ved flytting, noe som viser at det å ha et godt og attraktivt bomiljø er et viktig virkemiddel for å sikre fremtidig befolkningsvekst.

Antall boliger i de ulike kommunene, etter boligtype og byggeår. Andre bygningstyper inkluderer i hovedsak boliger i garasjer, næringsbygninger og andre bygningstyper som ikke er boligbygninger.

		Rendalen	Tolga	Tynset	Alvdal	Folldal	Os	Rørros	Holtålen
Enebolig	2001-2010	42	49	140	94	48	80	162	82
	2011 og etter	7	11	32	11	10	11	16	7
Tomannsbolig	2001-2010	2	5	69	13	0	15	46	2
	2011 og etter	0	1	8	2	2	6	4	0
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	2001-2010	1	7	16	12	0	6	114	4
	2011 og etter	0	0	3	1	0	0	3	0
Boligblokk	2001-2010	0	10	46	4	0	0	0	0
	2011 og etter	0	0	0	0	0	0	0	0
Bygning for bofellesskap	2001-2010	14	0	0	0	0	0	13	0
	2011 og etter	0	0	10	0	0	0	0	0
Andre bygningstyper	2001-2010	1	1	60	1	0	7	0	5
	2011 og etter	3	1	1	1	1	0	3	0
Totalt	2001-2010	60	72	331	124	48	108	335	93
	2011 og etter	10	13	54	15	13	17	26	7

Fig 6.1. Boliger etter boligtype i kommunene Kilde: SSB

I sum har det blitt oppført 1326 nye boliger i Fjellregionen i perioden 2000 – 2013. De langt fleste av disse er eneboliger oppført i perioden 2000 – 2010, og Rørros og Tynset er de kommunene som har fått flest nye boliger i denne perioden.

6.1. Hytter/Fritidsboliger

Fritidsboliger er en viktig del av boligmarkedet i Fjellregionen, med tilreisende turister som bidrar til handel og aktivitet rundt om i bygdene. Tabellen nedenfor viser antall fritidsboliger i de ulike kommunene i regionen.

	Rendalen	Tolga	Tynset	Alvdal	Folldal	Os	Rørros	Holtålen
Fritidsbygning (hytter, sommerhus o.l.)	2569	697	1830	800	548	1076	3173	1073
Helårsbolig benyttet som fritidsbolig	51	25	28	1	38	7	89	14
Våningshus benyttet som fritidsbolig	66	12	42	24	23	17	154	1
Totalt antall fritidsboliger	2676	734	1900	825	609	1100	3416	1088

Fig 6.2 Fritidsboliger Kilde: SSB

Røros er den kommunen i regionen som har flest fritidsboliger i antall, men Rendalen er den kommunen som har flest fritidsboliger per innbygger, med 1,4 fritidsboliger per innbygger. Også de andre kommunene har et stort antall fritidsboliger, spesielt i forhold til folketall. Det betyr at det er et stort potensiale å hente ut i dette markedet i de fleste av regionens kommuner.

6.2. Oppsummering bolig

Boligmarkedet i Fjellregionen kjennetegnes av at det er lite, usikkert og stagnerende. Det er få nye boliger på markedet, og mange av boligene som er, er ukurante i forhold til fremtidens boligbehov. Det er imidlertid langt bedre forhold for hyttemarkedet, og mye av byggingen foregår her.

7. Kultur og fritid

Det er et bredt spekter av kultur- og fritidstilbud i alle kommunene i regionen, og det drives i stor grad på dugnad.

7.1. Idrett

Det er flere aktive idrettsforeninger i alle regionens kommuner. Mange av disse har egne ansatte til å administrere og utvikle idrettslaget. De fleste eier og/eller drifter relativt store idrettsanlegg for et bredt spekter av aktiviteter.

Femundløpet er et av verdens største hundeløp, og passerer gjennom de fleste av Fjellregionens kommuner. Hvert år gjennomføres det også flere større turneringer i ballidretter og andre større arrangementer i ulike grener. Det aller meste av arbeidet skjer gjennom med en enorm innsats fra mange.

Det er gjennomført en rekke store arrangementer de siste årene, og idrettslagene har både vilje og evne til å utvikle dette videre. NM på ski skal blant annet gjennomføres på Røros i 2015. Sommeren 2015 skal NM i rullekiskyting arrangeres i TOS Arena i Os, mens Tolga IL søker om hovedlandsrennet i hopp/kombinert 2017 i det nye hoppanlegget med fire bakker, som tas i bruk vinteren 2014/2015.

Regionen har ingen innendørs fotballhall eller svømmeanlegg for konkurransesvømming, men det arbeides med å etablere begge disse tilbudene på Tynset. Det finnes heller ingen kunstisbane og det er et uttrykt ønske om en ridehall for de mange hestesport-aktivitetene i regionen.

7.2. Friluftsliv

Det er store muligheter for å kunne ha et rikt og variert friluftsliv om man er bosatt i Fjellregionen.

I alle Fjellregionens kommuner fins det aktive tur- og løypeforeninger som gjennom dugnadsarbeid sørger for å tilrettelegge stier, traséer og løyper med merking, skilting og oppkjørte skispor. Det er også en rekke flotte sjøer og vassdrag for de som ønsker å padle eller andre aktiviteter.

7.3. Kultur

Kulturtilbudet i Fjellregionen er variert, innholdsrikt, omfattende og veldig spennende. Her fins det noe for enhver smak, fordelt utover hele året.

Det kulturarrangementet som trekker mest av alle er Rørosmartnan, som hvert år arrangeres med start tredje tirsdag i februar. Martnan i 2014 hadde hele 80.000 besøkende.

Elden på Røros har om lag 10.000 besøkende hvert år.

Det meste av året er det en stor mengde kulturarrangementer innen- eller utendørs for alle aldersgrupper, med alt fra Livestock-festivalen i Alvdal, Lokalmat i Tolga, Mandelpotetfestival i Alvdal, Olsokspel i Tyllidalen, Vinterfestspill på Røros, Opera di Setra i fjellet i Tyllidalen og en mengde andre små og større arrangementer.

Det aller meste av arbeidet med kulturarrangementene skjer på dugnad, men gjerne i samarbeid med kommunene og institusjoner som Nordøsterdalsmuseet, Rørosmuseet TTRAFO og andre.

7.4. Organisasjonsliv

Organisasjonslivet i Fjellregionen er rikt og variert. Det er i motsetning til mange andre steder aktive bygdekvinnelag og bygdeungdomslag, og sammen med en rekke andre lag og foreninger er de helt avgjørende for det omfattende tilbudet som finnes. Det fortelles generelt om god rekruttering blant yngre, men også i Fjellregionen er det en utfordring å finne folk som er villige til å ta på seg verv. Det som aller sterkest karakteriserer organisasjonslivet i Fjellregionen er likevel den sterke dugnadsånden.

7.5. Oppsummering kultur og fritid

Fjellregionen kan friste med et rikt og variert tilbud av aktiviteter, arrangementer og anlegg både innenfor idrett og kultur. Ønsker man i tillegg nærhet til naturen og varierte friluftsopplevelser har Fjellregionen svært mye å by på. Den gode dugnadsånden med mange ildsjeler er helt avgjørende for denne viktige delen av samfunnslivet.

7.5.1. I Strategisk plan for Fjellregionen er følgende strategi for kultur og idrett nedfelt:

- Tilby kultur- og andre fritidstilbud som gir glede og skaper trivsel og møteplasser
- Stimulere til satsinger som også gir næringsutvikling
- Stimulere til samarbeid mellom arrangører og næringsliv
- Videreutvikle samarbeidet med frivillige organisasjoner
- Aktiv bruk av Røros' verdensarvstatus til å skape opplevelser og binde regionen sammen

8. Folkehelse

Folkehelse er et sammensatt begrep som tar for seg mer enn bare helsetilstanden i befolkningen. Folkehelsebegrepet har fokus på helheten i befolkningen, og tar opp i seg fysiske, psykiske, økonomiske og miljømessige forhold som påvirker befolkningens helsetilstand. Flere av disse elementene er tatt opp flere steder tidligere i analysen. Andre elementer, så som levevaner finnes det lite statistikk på. Med utgangspunkt i folkehelseprofilen for den enkelte kommune, som er utarbeidet av Folkehelseinstituttet, er andelen av befolkningen i regionen med psykiske symptomer og lidelser noe lavere enn i landet som helhet. Det samme gjelder også for hjerte- og karsykdommer. Utbredelsen av overvekt blant innbyggerne regionen avviker ikke i særlig grad fra landsgjennomsnittet, vurdert etter andelen menn med KMI > 25 kg/m² på sesjon (Folkehelseinstituttet).

Det er opprettet en egen arbeidsgruppe i regionen som arbeider med folkehelse og som har lagt fram en foreløpig rapport om folkehelse i regionen. Endelig rapport (vedlegg 3) vedlegges samfunnsanalysen når den foreligger.

Derfor har vi valgt å fokusere på det økonomiske aspektet her. Befolkningen i Fjellregionen har lavere inntekt enn landsgjennomsnittet, men allikevel er det lite fattigdom i regionen. Andelen sosialhjelpsmottakere i regionen varierer ganske mye over tid og kommunene i mellom. Her må det imidlertid påpekes at det er få innbyggere i regionens kommuner, og at relativt små endringer kan gi store utslag i statistikken.

Sosialhjelpsmottakere i prosent av befolkningen

År		2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012
Geografi	Alder						
Hele landet	18-24 år	6,6	5,9	5,7	5,8	5,9	5,8
	25-66 år	3,5	3,3	3,3	3,3	3,3	3,3
Rendalen	18-24 år	5,9	6,4	5,9	6,5	6,7	7,2
	25-66 år	3,4	3,4	3,6	3,8	3,5	3,4
Tolga	18-24 år	11,1	10,3	7	5,2	3,7	3,9
	25-66 år	5,6	5,7	5,3	5	5	5,3
Tynset	18-24 år	6,5	6,4	6,7	7,6	7,3	5,9
	25-66 år	3,9	3,9	3,9	4,2	4,1	3,5
Alvdal	18-24 år	6,1	5,2	4,7	6,5	6,3	5,8
	25-66 år	2,6	2,5	2,7	3,1	3,5	3,7
Folldal	18-24 år	8,9	8,3	8	5,3	3,2	4
	25-66 år	5	4,5	4,3	4,5	4,8	4,2
Os (Hedmark)	18-24 år	7,7	7,2	5,7	5,1	4,3	3,6
	25-66 år	4,3	4,1	4,3	4,5	4,4	4
Røros	18-24 år	5,4	6,3	6	6,5	5,9	6,4
	25-66 år	2,7	2,4	2,6	2,6	3	3,2
Holtålen	18-24 år	2,6	:	2,2	3,3	3,6	4,1
	25-66 år	3,2	3	2,7	2,6	2,7	2,4

Fig 8.1 Sosialhjelpsmottakere Kilde: Kommunehelsastatistikkbank / SSB

Andelen uføretrygdede i regionen ligger stort sett under landsgjennomsnittet, med noen unntak, mens andelen unge uføre ligger noe høyere enn hva snittet er for resten av landet. Det totale antallet uføre i andel av befolkningen har imidlertid blitt noe redusert i løpet av de siste ti årene.

Uføretrygdede i prosent av befolkningen

År		2005-2007	2006-2008	2007-2009	2008-2010	2009-2011	2010-2012
Geografi	Alder						
Hele landet	18-44 år	2,6	2,5	2,4	2,3	2,4	2,5
	45-66 år	19,9	19,5	19,2	19	18,6	18,4
Rendalen	18-44 år	2,8	2,5	2,4	2,6	2,8	3,2
	45-66 år	25,2	24,2	23,6	22,6	21,7	21,2
Tolga	18-44 år	:	:	:	:	:	:
	45-66 år	:	:	:	:	:	:
Tynset	18-44 år	3,3	3,1	3	2,8	2,8	2,8
	45-66 år	15,7	15,2	14,7	14,6	15,1	15,9
Alvdal	18-44 år	2,2	2,1	2,2	2,4	2,4	2,5
	45-66 år	17,1	16,2	15,9	16,1	15,8	15,6
Folldal	18-44 år	:	:	:	:	:	:
	45-66 år	:	:	:	:	:	:
Os (Hedmark)	18-44 år	3	3,2	3	2,9	3,1	3,4
	45-66 år	12,3	11,8	11,3	11,2	11,5	11,8
Røros	18-44 år	2,7	2,8	2,8	3	3,1	3,3
	45-66 år	18,9	18,7	18,2	18,4	18,2	18,3
Holtålen	18-44 år	2,4	2,5	2,5	2,8	3,3	3,9
	45-66 år	17,6	17	17,3	17,5	17,9	18

Fig 8.2 Uføretrygdede Kilde: Kommunehelsastatistikkbank / SSB Tall for Tolga og Folldal er ikke tilgjengelige/anonymisert.

8.1. Oppsummering folkehelse

Folkehelse er et sammensatt begrep og omfatter alle delene ved livet som påvirker helse og trivsel. Befolkningen i regionen er aldrende, men det er et godt fysisk miljø i regionen, preget av grønne nærområder som stimulerer til aktivitet og bidrar til trivsel. Andelen med psykiske symptomer eller lidelser ligger noe under landsgjennomsnittet, og det samme gjelder for hjerte- og karsykdommer. Økonomisk ligger inntektene i Fjellregionen noe lavere enn landsgjennomsnittet, men det er lite fattigdom og relativt få uføre.

8.1.1. I strategisk plan for Fjellregionen er følgende strategi for helse nedfelt:

I den enkelte kommune:

- Kartlegge løpende de aktuelle helseutfordringene i kommunen slik at man kan prioritere innsatsen
- Utarbeide kommunal helse- og omsorgsstrategi på bakgrunn av føringer gitt i ny lovgivning (Stikkord: Nye oppgaver, utvidet kompetanse, folkehelse).
- Satse på overordnede samhandlingstiltak i kommunen: Koordinerende enhet, individuell plan og ansvarsgrupper
- Utvikle fora/møteplasser for kommunens ulike faggrupper for å belyse relevante temaer og bli bedre kjent
- Sikre kontinuerlig kompetanseutvikling ved målrettet opplæring og rekruttering

Mellom kommuner:

- Spre kunnskap om velfungerende tjenester ("beste praksis") til andre kommuner i Fjellregionen, gjennom fagdager og faglige nettsteder

- Samarbeide om relevante kompetansehevingstiltak, fagdager, hospiteringsordninger og eventuelle rekrutteringskampanjer hvor man benytter "Fjellregionen" som felles merkevare
- Åpne for å samarbeide om pasientgrupper der forholdene ligger til rette for det (ved arbeid i faglige nettverk, hospiteringsordninger, "bytte" av fagkompetanse, kjøp av tjenester o.a.)

Spesialisthelse-tjenesten:

Foreløpig har begge helseregioner gitt klare signaler om at løsningen for spesialisthelsetjenesten må omfatte hele Fjellregionen. Det vil si at spesialisthelse-tjenesten i Fjellregionen skal sees som en planleggingsenhet med en samordnet og helhetlig tjeneste. I dette ligger det blant annet at tilbudene på Røros og Tynset må utfylle hverandre og at grensekryssing må bli enklere. Forholdet mellom de to spesialistregionene skal være preget av samarbeid, ikke konkurranse.

9. Samhandling og samarbeid

De åtte kommunene i Fjellregionen har lang tradisjon for samarbeid og etablerte allerede i 1995 samarbeidsorganet Regionrådet for Fjellregionen sammen med Hedmark fylkeskommune og Sør-Trøndelag fylkeskommune. Rådet driver i dag sin virksomhet med utgangspunkt i Strategisk plan for Fjellregionen og andre styringsdokumenter, som finnes på www.fjellregionen.no.

Det er til sammen i overkant av 70 ulike interkommunale samarbeidsordninger som omfatter to eller flere av kommunene i regionen, og disse strekker seg over et vidt spekter av oppgaver som skal dekkes. Her finner man alt fra Fjellregionen Interkommunale Avfallsselskap (FIAS) i den ene enden, via krisesenter og IKT til næringshage og PPT. Se vedlegg 1 for mer detaljert informasjon om interkommunale samarbeidsordninger.

Samarbeid er en viktig suksessfaktor i en region med en liten befolkning.

I tillegg til de faste samarbeidsordningene finnes det, per mai 2014, om lag 35 interkommunale utviklingsprosjekter. Disse utviklingsprosjektene går også over et bredt spekter av temaer, men konsentrerer seg hovedsakelig innenfor næringsutvikling. For mer informasjon om interkommunale utviklingsprosjekter, se vedlegg 2.

Det regionale samarbeidet er i stadig utvikling, og det diskuteres samhandling på flere områder – uavhengig av debatten om kommunestrukturen. Det er politisk og administrativ interesse for å øke samhandlingen, det er viktig for regionen å avklare forventningene til dette både i kommunene og blant andre samarbeidspartnere.

10. Oppsummering

Fjellregionen kan på mange måter sies å være et «annerledesregion». På tross av en negativ befolkningsutvikling, har Fjellregionen klart å gå imot en rekke av de negative trendene som påvirker innlandsregioner, og regioner som ligger utenfor bysentra. Noen viktige punkter:

- Fjellregionen har et relativt høyt utdanningsnivå, og lite frafall i videregående opplæring.
- Det er en meget lav arbeidsledighet i regionen og sysselsettingsgraden er høy. Det eneste unntaket er at sysselsettingsgraden kunne ha vært høyere hos ikke-vestlige innvandrere.

- Næringslivet scorer bra på innovasjon, men ikke for det internasjonale markedet.
- Fjellregionen er i stor grad en integrert bo- og arbeidsmarkedsregion, med netto innpendling til Tynset og Røros.
- Det er et utstrakt samarbeid i regionen, med om lag 70 samarbeidsordninger og rundt 35 pågående utviklingsprosjekter
- Røros vokser som et handelssenter i regionen, mens handelen i de andre kommunene i regionen har holdt seg stabil over tid. Mye av forklaringen for veksten blir gitt i at Røros har klart å utnytte hyttemarkedet til egen fordel, mens dette i stor grad er et uutnyttet potensiale i flere av de andre kommunene.
- Det er et stort behov for arbeidskraft i fremtiden, spesielt innenfor helse- og omsorgsykker, som bare i noen grad kan dekkes opp av regionens studenter.

Referanser

Folkehelseprofiler, Folkehelseinstituttet

Kommunehelsa statistikkbank

Lie, Ivar, Stig Karlstad og Vigdis Nygaard 2010 *En analyse av små, usikre eller stagnerte boligmarkeder* NORUT Alta

PANDA

SSBs statistikkbank

Statens vegvesen

Sørli, Kjetil 2006 *Bygdeungdommens rangering av faktorer for flytting* NIBR

Vareide, Knut og Marit Owren Nygaard 2014 *Regional analyse for Hedmark 2013* Telemarksforskning, Bø

Ørbeck, Morten 2014 *Grenseindeks og grenseanalyser: saker, problemer og behov i grenseregionene med fokus på Fjellregionen* Østlandsforskning